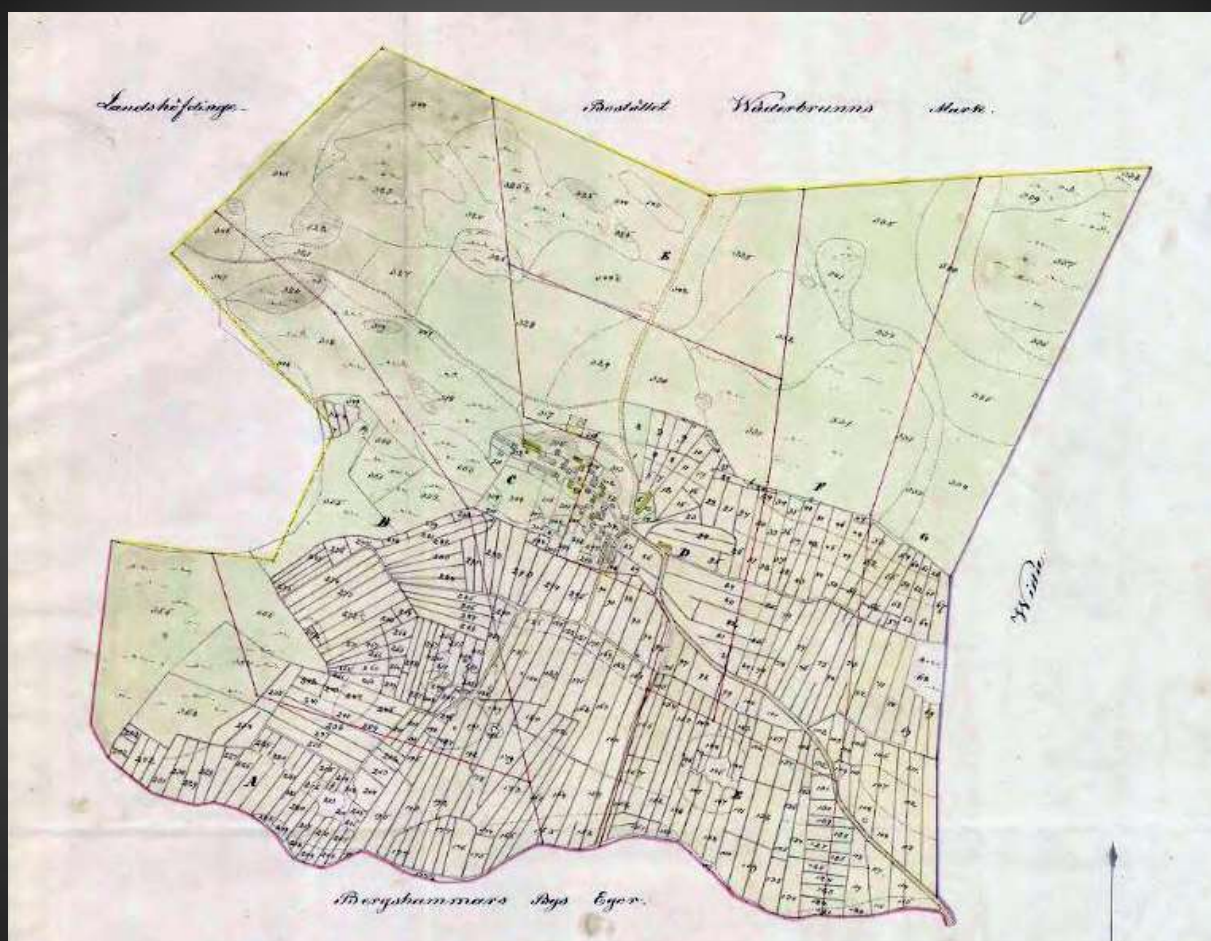

Historien om Blacksta by i Bergshammar

H

Ingmar Hedblom

Studium av lantmäteriets historiska kartor i kombination med kyrko- och häradsrättsarkiv m.m.

Under ständig bearbetning och korrigerig, tacksam för alla synpunkter, speciellt när det gäller felaktigheter!

**Bergshammars
hembygdsförening**

Tel 015557511
Mob 0705292066

hedblom@telia.com

2016-03-19

Inledning.....	2
Blacksta by i äldsta tider.....	2
Blacksta i början av 1700-talet.....	3
Gamla kartor.....	3
Lantmäteriförättningar på Blacksta	9
Delning 1766.....	9
Storskifte 1778	10
Delning av hustomter på Övre Blacksta 1809	13
1819 Ägomätning jagbackar.....	13
1848 Ägoutbyte, delning m.m. på Vida som rörde Blacksta jagbackar.....	15
Laga skiftet 1855-1856	15
Laga skifteskarta myndighetens version med delägare	18
Stängselåtgärd 1856.....	20
Husutflyttningar	21
Blackstagårdarna enligt Riksantikvarieämbetes Forsök:.....	22
Jordeboken 1825	22
Ekonomiska förhållanden bland delägarna i laga skiftet	22
Blacksta ryttrar/grenadjärstorp.....	24
Alfabetisk förteckning över platser i Blacksta	25
Blacksta Oppgård.....	25
Blacksta Nedergården	25
Blacksta Övergården/Övre gården	25
Blacksta grenadjärstorp.....	25
Blacksta ryttagård	25
Blacksta rytartorp.....	25
Blackstastugan.....	25
Centralfängelse.....	25
Grönalund.....	25
Lindgården.....	25
Spikstugan	25
Tureborg	26
Övre Blacksta.....	26
Udden	26
Vallsund	26

Gårdshistorik	26
Lit A "Lindgården"	26
Lit B "Runes"	26
Lit C Sven Andersson	26
Lit D Sven Andersson	27
Lit E "Blacksta på gärdet"	27
Lit F "Övre Blacksta" (ej att förväxla med Blacksta Övergård)	27
Lit G "Tollanders"	27
Vad hände sedan med Blackstagårdarna?	27
1958 års ekonomiska karta	29
Bildebilaga	30
Bilaga om några Blackstagravar på Bergshammars kyrkogård	32
Bilaga om Innevånarna i Blacksta 1778 vid tiden för storskiftet	34

Inledning

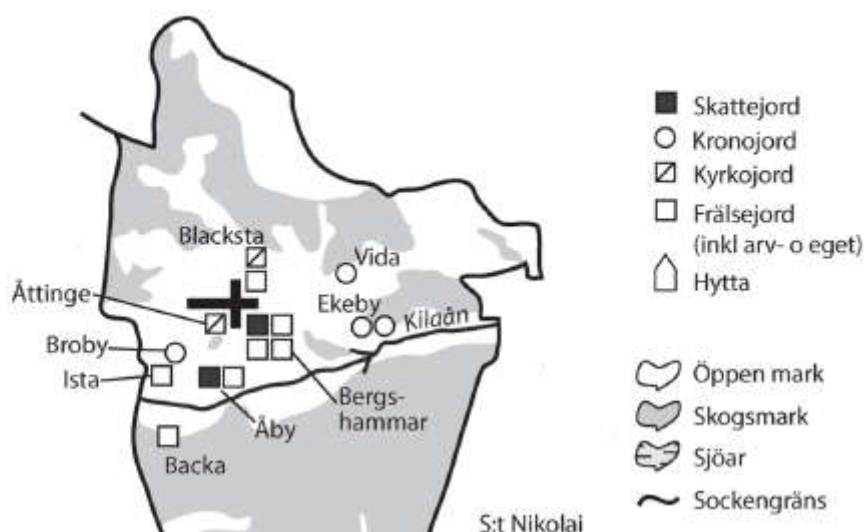
I detta dokument har jag sammanställt information om Blacksta by i Bergshammars socken, Södermanlands län som jag hittat i olika källor. Framförallt är det handlingar från de lantmäteriförättningar som finns tillgängliga via Lantmäteriets historiska kartor, www.lantmateriet.se. Information om personer kommer från kyrkans folkbokföring, födelse/dödböcker, husförhör etc. samt bouppteckningar och häradsrättsmaterial. Personerna finns inlagda i min databas som även innehåller många personer som levtt i andra byar i Bergshammar. På detta sätt finner man många belägg för att gårdar stannar inom släkten genom äktenskapsplanering.

Blacksta by i äldsta tider

Detta dokument behandlar huvudsakligen tiden från 1600-talets slut och framåt. Den som är intresserad av tidigare information kan t.ex. studera Riksarkivets dokument *Det Medeltida Sverige* varifrån nedanstående karta är hämtad. Där anges att det på Blacksta på 1550-talet fanns två gårdar, en med kyrkojord¹ och en med frälsejord. Kartan anger även fördelningen av jorden i övriga byar i norra Bergshammar.

¹ kyrkojord, jordegendom tillhörande biskopssäten, domkyrkor, domkapitel, församlingskyrkor, prästgårdar, kloster och andra religiösa institutioner. Under medeltiden förvärvade kyrkan omfattande jordegendomar genom befolkningens gåvor till kyrka och prästgård

Bergshammars socken

Äldre benämningar på Blacksta är Blaxtum, Blaxsta, Blackstad.

Blacksta i början av 1700-talet

I början av 1700-talet eller tidigare var Blacksta en by som bestod dels av en skattegård, Blacksta Oppgård eller Övre gården och dels ett rusthåll Blacksta Nedergård. Byn var belägen norr om Bergshammars by och söder om Väderbrunn. Den gränsade i öster till Vida regementsboställe. Byn hade även utjord öster om Ekeby och där hade även Nedergårdens ryttare, senare grenadjär, sitt boställe och mark. Övre gården anges senare som Blacksta Nr 1 och Nedre gården som Nr 2.

Gamla kartor

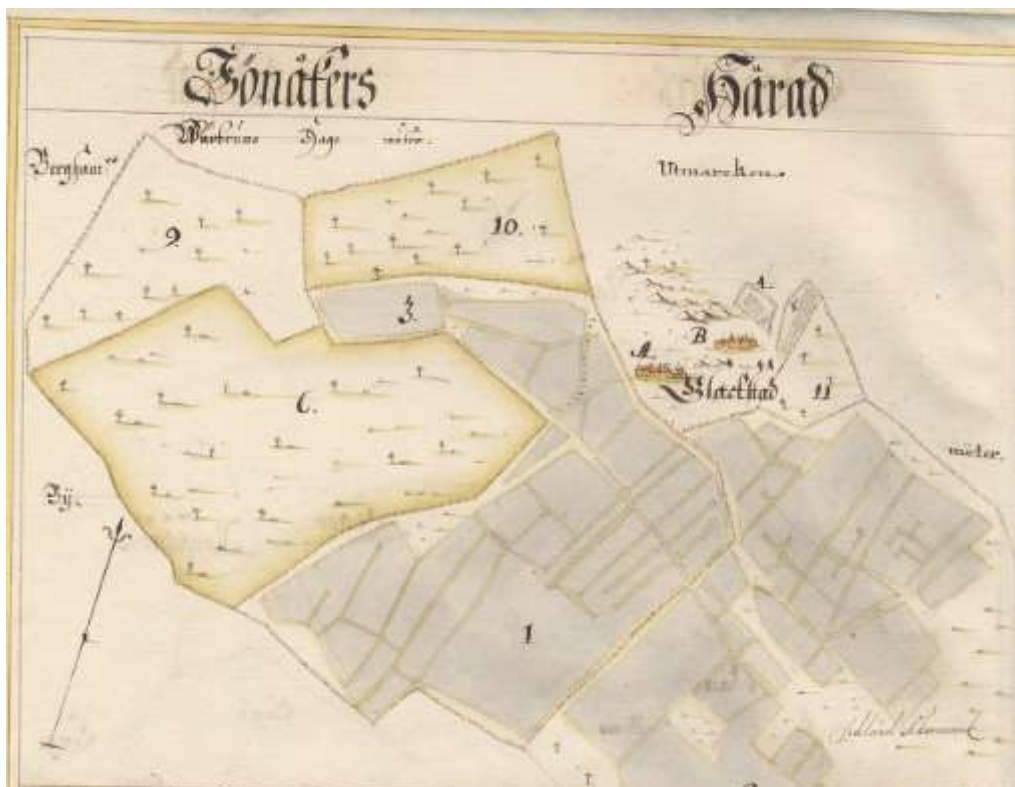
Studium av lantmäteriets historiska kartor görs givetvis bäst med dator vid källan, lantmateriet.se. I detta dokument återges delar av det rika materialet i form av utsnitt och ibland med inlagda kommentarer för att stimulera till vidare studium.

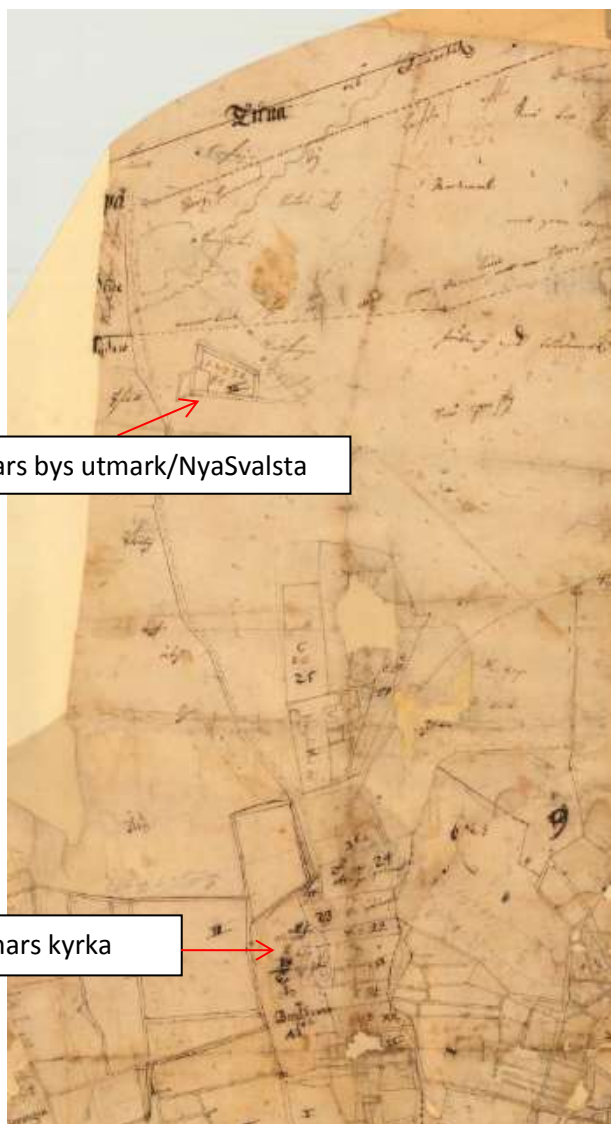
På en sockenkarta från 1677 över Bergshammars och Sankt Nicolai socknar finns Blackstad och övriga byar i norra Bergshammar med; Bergshammars by, Ista, Broby, Åby, Ekeby, Vida, Wreta samt Kungsladugården Väderbrunn.

De äldsta kända kartorna som redovisas under *Blacksta* i lantmäteriets arkiv är från 1692, dels 04-BER-1 i myndigheternas arkiv och dels Blackstad Nr-1-2 Geometrisk avmätning i styrelsens arkiv. Dessa visar dock inte utjorden men den förekommer dels på en karta för *Ekeby* från 1689, Ekeby nr 1-2 och dels i 04-BER-11 Ägomätning på Ekeby 1755. Även storskifteskartan för Ekeby från 1757, 04-BER-18 av intresse.

Geometrisk avmätning 1692 Lantmäteristyrelsens arkiv:

Observera att kartan inte är norr-orienterad. Notera området överst, d.v.s. i väst som är ett tvisteområde mellan Tuna och Bergshammars socknar där träta om gränsdragningen pågick i många år.²

² Se Historien om Bergshammars by

Blackstad Eng

Obs att här finns Blacksta
ryttartorp inte med, inte
heller den smala
markkrensa som senare
låg mellan Blackstas äng
och ryttartorpet. Den togs
tydligen från Tuna
prästgårds mark.

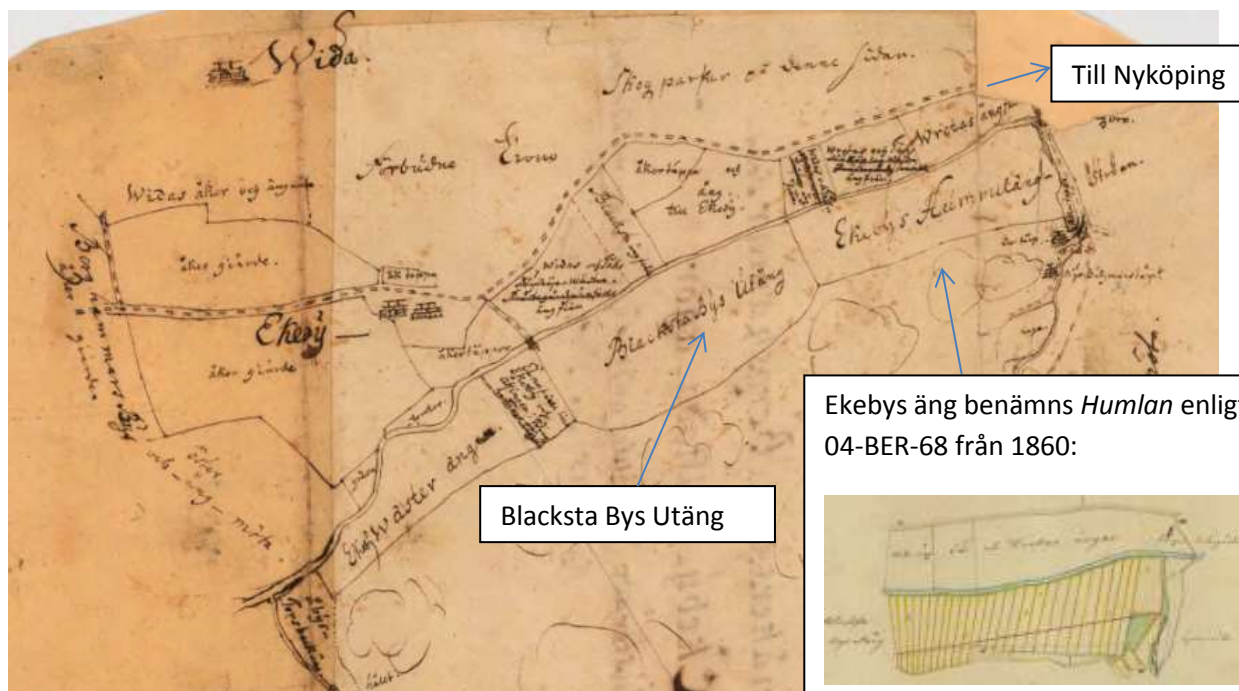

Här kallas utmarken för "Blacksta bys ut-äng". Rytartorpet har tillkommit med sin mark norr om landsvägen Nyköping-Norrköping. Marken mellan rytartorpet och Blackstas utmark benämns *Blackstads fjäll*.

Det finns även en backstuga på Blackstas mark nära rytartorpet. Är det denna som benämns Blackstastugan i vissa husförhör?³ Dess siste innehavare Per Nilsson dog 1780. Blackstastugan är noterad på samma upplägg som Rytartorpet på AI:1 sid 132 (23)

³ Husförhör Bergshammar AI:1 til AI:2,1724-1782

Ägomätning Ekeby 1755 04-BER-11 Blad 3 Utsnitt

Norr om Blackstas utäng och blivande ryttartorp anges "Förbudne Crono Skogsparker på denna sida". Vad innebär detta?

Storskifteskartan Ekeby från 1757, 04-BER-18

Här framgår det att utängen tillhör Rusthållet Blacksta, d.v.s. Nr 1 och inte hela Blacksta by. Ekeby storskifte fastställdes inte förrän 1811 den 13 november av Jönåkers häradsrätt!

Lantmäteriförättningar på Blacksta

Lantmäteriets historiska kartor redovisar följande större aktiviteter som har berört Blacksta bys innevånare.

1766 Delning av marken i den östra delen av byn

1778 Storskifte på den västra delen och av utmarken öster om Ekeby

1809 Delning av hustomter på Övre Blacksta nr 1

1819 Ägomätning jagbackar tillhörande Stora Kungsladugården, Vida, Blacksta, Krustorp och Tyskstugan

1855 Laga skifte av all mark inklusive utflyttning av hus för de flesta.

Delning 1766

Lantmätarens, Per Carlsson Widberg, arbete började 1766-10-06 för att fördela byns "odahlåker" mellan dess delägare:

För Rusthållet deltog rusthållaren och kyrkvärden Anders Nilsson f1700 och hans son Rytteren Anders Blackman f1733 som tillsammans ägde halva rusthållet.

För den andra halvan deltog rusthållaren Lars Persson f1716 och hans måg Anders Persson f1733 som ägde var sin fjärdedel.

För kronoskattegården/Övre gården deltog Nils Olofsson f 1722, Nils Nilsson f1723 och Nils Persson f1715 som ägde var sin tredjedel.

Kronoskattegården och Rusthållet hade hälften var av ägorna.

Nämndemannen i Bergshammars by Anders Jönsson var också närvarande.

Den till delning ingående åkern innehöll 45 tunnland som fördelades genom lottning där:

- a) Rusthållet fick Hembråttet och skogssidan i östra gårdet och det s.k. Widabråttet i samma gård
- b) Skattegården/Övergården fick Västra Bråttet i västra gårdet, bredtegsbråttet, kullbråttet i östra gårdet

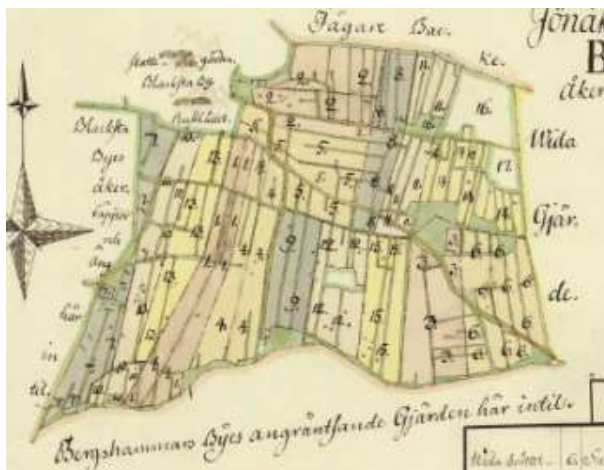
Lottning skedde mellan delägarna i rusthållet medan skattegårdens mark fördelades enligt solskifte och *ändelag*?

Anders Nilsson och hans son fick skiften nr 1-3 medan Lars Person och hans måg fick nr 4-6.

Nils Olofsson fick nr 7-9, Nils Nilsson nr 10-12 och Nils Persson nr 13-15.

Delningen redovisas dels i myndighetens material som Delning 04-BER-23 och i styrelsens som Åkerdelning Bergshammars socken Blackstad Nr1-2. Båda ger samma information men styrelsens är mer lättläst. Dokumenten redovisar en del detaljer från förrättningen som kan vara värda att nämna (ATT GÖRA)

Åkerdelning Blacksta 1766 (Styrelsen)

Delning 04-BER-23 1766 (Myndigheten)

Storskifte 1778

Storskiftet berörde den västra delen av Blackstas marker inklusive hustomter samt utjorden öster om Ekeby. Förrättningen genomfördes av lantmätaren Anders Forsman under augusti och oktober 1778. Den fastställdes av Jönåkers Häradsrätt den 8 mars 1779

Storskiftet redovisas dels i myndighetens material som Storskifte 04-BER-26 och i styrelsens som Storskifte Bergshammars socken Blackstad Nr1-2, 2 sidor. Myndighetens version är på 19 sidor inklusive karta. Båda ger samma information men styrelsens är mer lättläst. Myndighetens version innehåller dessutom en del bilagor om förrättningen.

Storskifte styrelsens version

Storskifte myndighetens version

Fördelning av marken blev:

Nedre gården

Lit A Rusthållaren Anders Blackman f1733, ½ hemman (som även deltog delningen 1766)

Lit B Rusthållaren Nils Larsson f1744, ¼ hemman

Lit C Rusthållaren Erik Persson f1745, ¼ hemman

Anders Blackman deltog även i delningen 1766. Nils Larsson är son till Lars Persson f1716 som deltog i delningen och Erik Persson är måg till Lars Persson f1716 som deltog i delningen. Erik är omgift med Brita Larsdotter f1738 sedan Anders Persson f1733, dåvarande måg till Lars Persson, dött 1774.

Övre gården

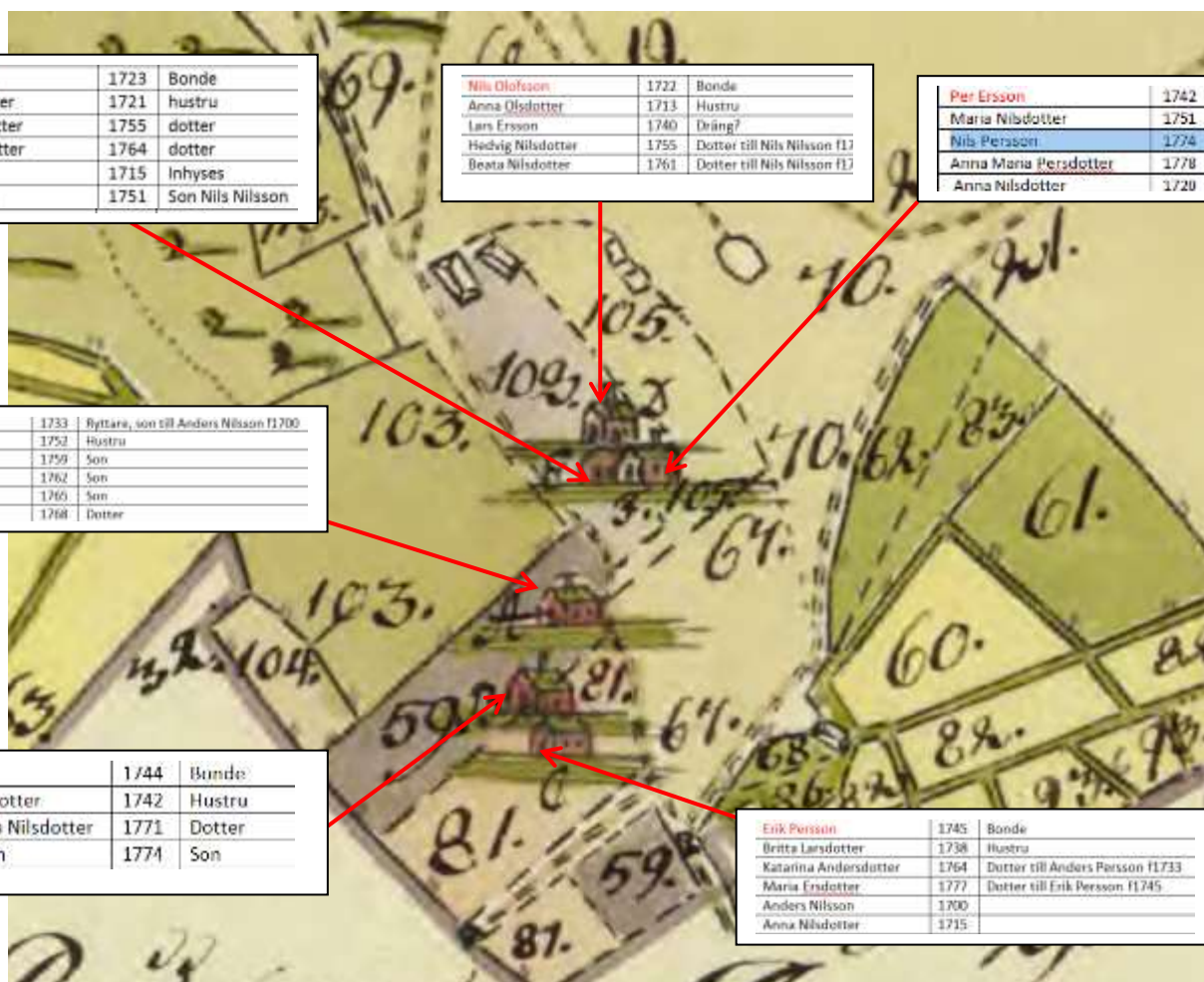
Lit D Nils Olofsson f1722 ¼ mantal, 1/3 av byamålet

Lit E Nils Nilsson f1723 ¼ mantal, 1/3 av byamålet

Lit F Per Ersson f1742 ¼ mantal, 1/3 av byamålet.

Nils Olofsson och Nils Nilsson deltog även i delningen 1766. Per Ersson är son till Nils Persson f1715 som deltog i delningen.

Skifteskarta är mycket schematisk men man får en viss uppfattning om husens placering. På följande utsnitt ur styrelsens karta har de boende på respektive gård enligt husförhör lagts in med "kvalificerad gissning" av vem som bor var.

Enligt skiftesprotokollet var tomterna fördelade enligt nedan.

Lit A tomt 59 Anders Blackman, på två ställen

Lit B tomt 81 Nils Larsson, på två ställen

Lit C tomt 81 Erik Persson (delas med Nils Larsson)

Lit D tomt 102 Nils Olofsson (delas med Lit E och F)

Lit E tomt 102 Nils Nilsson (delas med Nils Olofsson)

Lit F tomt 102 Per Ersson (delas med Nils Olofsson)

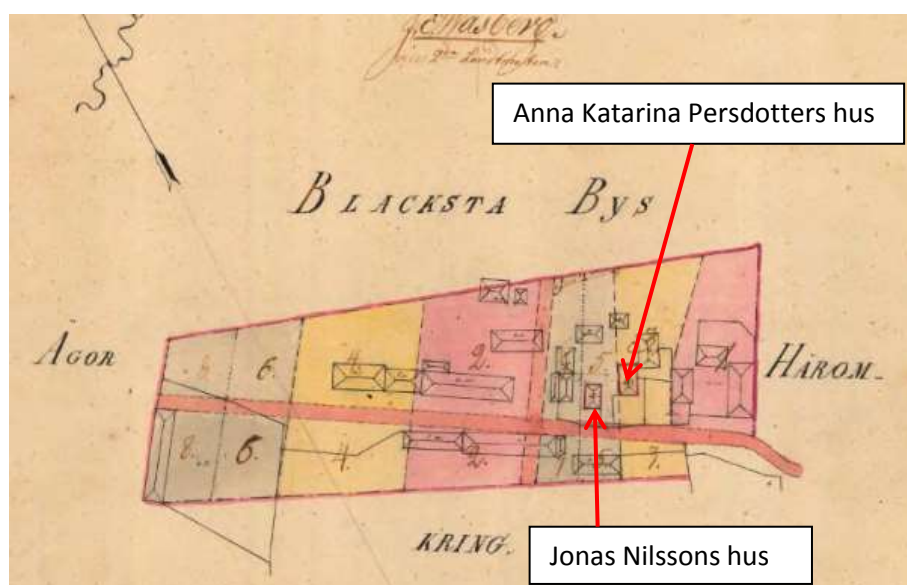
Åldersfördelningen var sådan att det fanns 11 barn upp till 18 år, 17 st vuxna 19-58 år och 4 st "åldringar" 63-78 år.

Delning av hustomter på Övre Blacksta 1809

Den 15 aug 1809 företogs hustomtdelning mellan de boende på Övre Blacksta ¾ mantal.

Myndighetens akt är 04-BER-035

		Ägare
1	Mangårdsplats	Anna Maria Persdotter f1778 ¼ mtl, änka efter Erik Nilsson f1774
2	Ladugårdsplats	Dito
3	Mangårdsplats	Olof Persson f1754 ¼ mtl
4	Ladugårdsplats	Dito
5	Mangårdsplats	Anna Katarina Persdotter (Ersdotter?) 1/8 mtl, änka efter
6	Ladugårdsplats	Dito
7	Mangårdsplats	Jonas Nilsson f1751 1/8 mtl
8	Ladugårdsplats	Dito

Det blev inte mycket bevänt med detta skifte. Om man jämför med laga skiftet 1856 så har väl knappast något hänt med husen. Enligt överenskommelse i samband med delningen "bör hus vara flyttade inom 8 år" utom hus a) som tillhörde Jonas Nilsson men låg på Anna Katarina Persdotters mark men skulle få stå kvar "tills det tarvar ombyggnad och samma för hus b) som tillhörde Anna Katarina Persdotter.

Ett beslut var även att inga hus inom mangårdarna fick hädanefter täckas med halm.

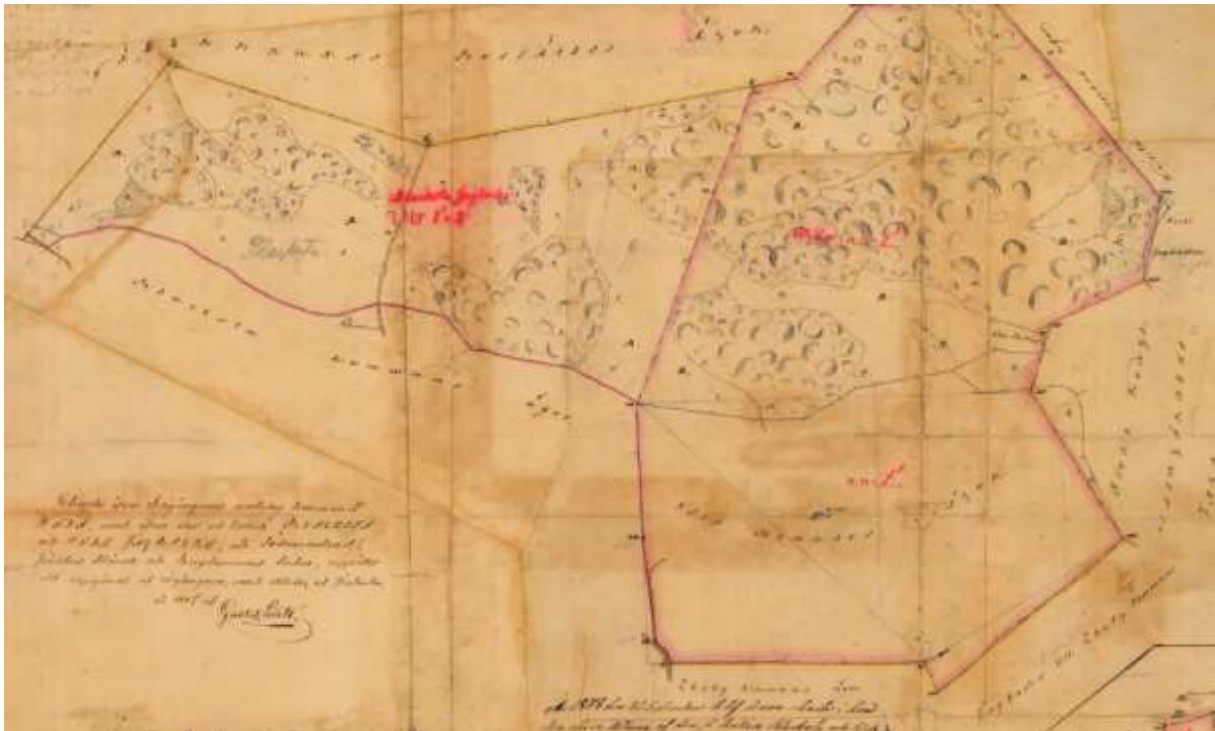
1819 Ägomätning jagbackar

1819 företogs en uppmätning och kartläggning av skogsområdet norr om Blacksta by och öster-sydost och gränsade där till Ekeby och Vreta och som använts för jakt av flera byar, 04-BER-44.

Dokumentet innehåller många Ortsbenämningar och bör studeras vidare.

1848 Ägoutbyte, delning m.m. på Vida som rörde Blacksta jagbackar

1848 företogs en förrättning på Vida som även berörde Blacksta jagbackar. Se 04-BER-51 där nedanstående karta återfinns.

Laga skiftet 1855-1856

Den 20 maj 1855 uppläste komminister Johan Hellberg från predikstolen i Bergshammars kyrka följande kungörelse:

Måndagen den 4 nästkommande Juni klockan 10 f.m. företages på grund av vederbörligt förordnande laga skifte i Blacksta by i anledning härav alla nuvarande delägare ävensom delägarna och brukarna av de till Blacksta gränsande hemman, såvida de i avseende på rågångarna ha något att anmärka, härmed kallas att med undertecknad ovannämnda dag sammaträda i A Lindbergs hemman i berörda by för att sin rätt vid denna förrättning bevaka.

På ämbetets vägnar/A Liedberg

Laga skiftet i Blacksta by påbörjades 4 juni 1855 när N F Liedbeck hade ett första möte med delägarna och förrättningen fastställdes av Jönåkers Häradsrätt den 16 februari 1856. Förrättningsprotokollet (fullständiga) finns i lantmäterimyndighetens arkiv som 04-BER-58 och i lantmäteristyrelsens arkiv som Bergshammars socken Blackstad nr 1-2 Laga skifte. Det senare innehålleren maskinutskrift av själva mötesprotokollet medan detaljunderlag finns i det förra.

Det fanns 7 gårdar i byn men en person ägde del i både övre-och nedre gården. Dessutom fanns ett grenadjärstorp tillhörande Blacksta nr 2.

Såväl Övergården (Skattegården) och Nedre gården(Rusthålllet) var ursprungligen på 1 mantal vardera men skattegårdens tidigare 4 ägare hade blivit 3 som haft 1/3 mantal vardera men någon

gång fått detta förmedlat/reducerat till ¼ mantal. Övergården utgjorde alltså ¾ mantal vid laga skiftet.

Ägare	Född	Benämning i husförhör	Fick skifte	Kommentar
Per Persson (Erik Ersson kyrkvärd bodde på Torp, sedan på Östra Torp till sin död 18580915)	18240506 17870208	No 1 ¼ mtl Blacksta	A 1:2	Per hade köpt Erik Erssons andel men ännu ej tillträtt. Tillträdesrätt 14 mars 1856 enligt lagaskifteshandlinar sid 40 Per deltog i första mötet men det är Erik Ersson som undertecknar protokoll. Per blir ägare först efter skiftets genomförande
Anders Lindberg (köpt från Erik Jonsson)	17150524	No 1 ¼ mtl Blacksta	B 1:3	Byggmästare. Ansökte om skifte 11 april 1855
Sven Andersson	17970421	No 1 ¼ mtl Blacksta	C 1:4	Sven Andersson är dotterson till rytaren Anders Blackman
Sven Andersson	17970421	No 2 ¼ mtl Blacksta	D 2:2	Nämndeman. Hade byggnader på både nr 1 och 2 av större värde än övriga, fick bo kvar
Anders Persson d.y.	17990201	No 2 ¼ mtl Blacksta	E 2:3	Anders är måg till Erik Jonsson som sålde till Lindberg Anders son Anders Petter tar senare över både Lit C och D
Lars Jansson	17890928	No 2 ¼ mtl Blacksta	F 2:4	
Anders Persson d.ä.	17941019	No 2 ¼ mtl Blacksta	G 2:5	Anders är kusin till Sven Andersson
		Grenadjärstorp 56	H	Bibehölls orubbat

Anm: Fastighetsbeteckningarna med siffror är tillagda på kartor vid senare tillfälle

Uppmätning av ägorna skulle ske den 2 juli, 9 juli, 18 juli och 6 aug 1855.

Lantmätaren noterade att på alla de utflyttandes skiften fanns det tjänliga byggnadsplatser. Den källa som fanns nedanför Anders Perssons d.ä. gård i södra delen av ägofigur nr 312 skulle få begagnas gemensamt. (Tveksamt värde för de utflyttade!)

3 delägare yrkade att skiftesläggningen skulle förändras så att alla lotter skulle angränsa till Bergshammars bys ägor i söder och till Väderbrunns i norr. Anders Persson d.ä. påstod även att 2 gårdar skulle kunna bibehållas på gamla platserna dock utan att förklara hur det skulle gå till. Lantmätaren beslutade dock med stöd av gode männen att avslå dessa förslag.

Sven Andersson ägde del i både Övre och Nedre gården, Nr 1 och 2 och på båda dessa hemmansdelar ägde han byggnader av större värde än någon i det övriga skifteslaget. Han tilldelades med kvarboenderätt mellersta delen av åker-och betesmark i ett skifte till vardera hemmansdelen medan övriga delägare i Nr 1 med utflyttningsskyldighet fick mark väster om Svens. Övriga 3 delägare i Nr 2 fick också utflyttningsskyldighet. Grenadjärstorpet behölls oförändrat. Detaljer framgår i §8 i protokollet.

Lottning verkställdes med resultat att övriga delägare fick sina skiften enligt tabellen ovan.

Beträffande utmarken öster om Ekeby beslöts att den som fick den västligaste lotten i hemägorna och skulle få den västligaste lotten i utmarken och att övriga skulle få sina lotter i samma ordning från väster till öster som i hemägorna. Liedberg fick alltså sin andel närmast bron över ån. Utflyttning skulle ske inom 5 år. Avståndet mellan gamla och nya tomtplatserna var för:

Erik Ersson 900 alnar, Anders Lindberg 500 alnar, Anders Persson d.y. 550 alnar, Lars Jansson 500 alnar och för Anders Persson d.ä. 800 alnar. Lindberg åtog sig att uppföra boningshus, fähus och bodar av sandsten eller en kombination av sand och kalk.

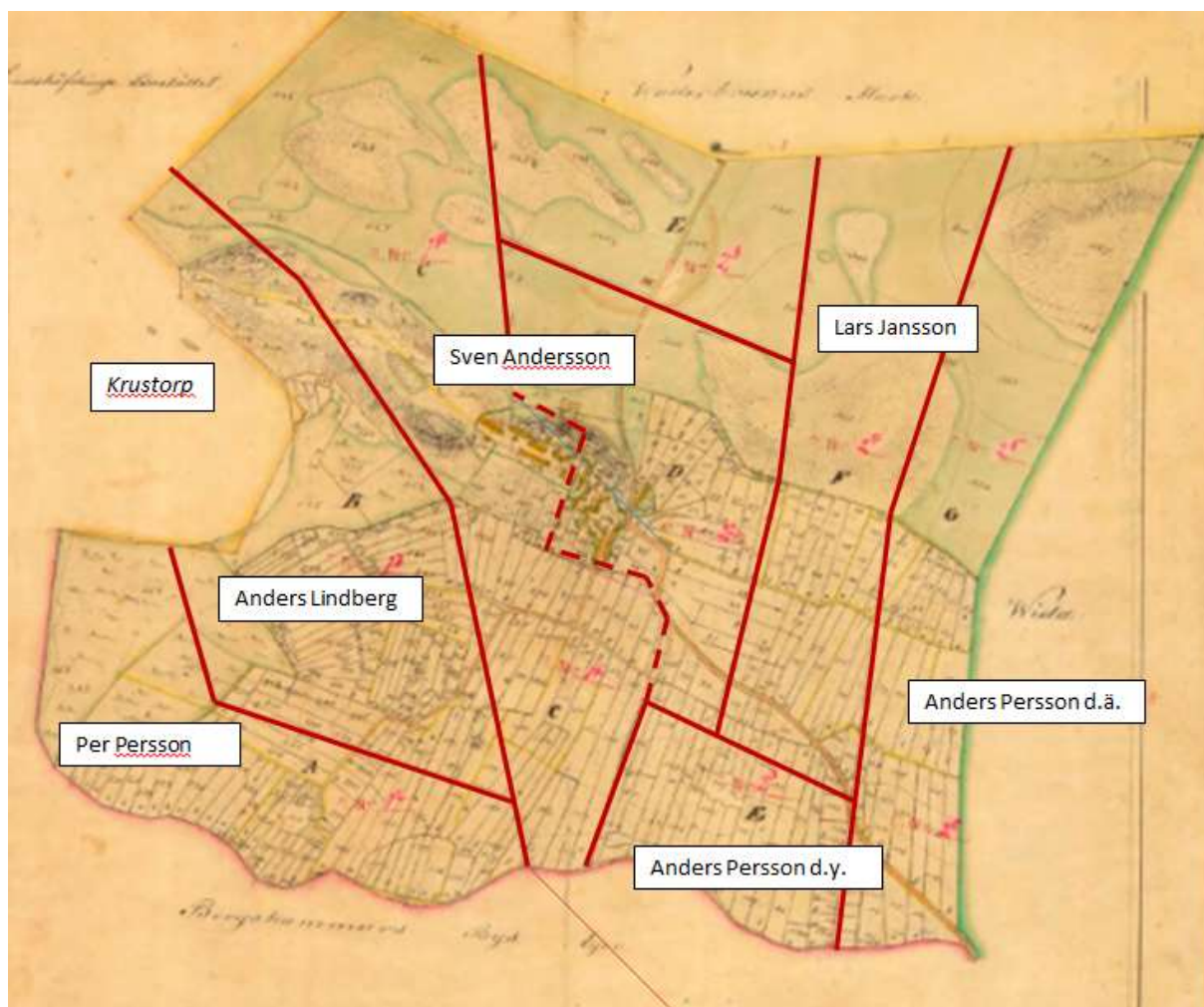
I protokollet föreslås att de 5 utflyttade delägarna tilldelas 133 Rdr 16 sk Bco av allmänna medel genom att skifteslaget dels saknar tillgång till byggnadsmaterial "varigenom utflyttningarna än mera göres dyra" och genom att det stora antalet utflyttningar i förhållande till kvarboende mångdubblar kostnaden.

Vattenkällan nedanför Anders Persson d.ä. gårdskulle som hittills få begagnas till gemensamt behov inklusive fri väg dit, dock med villkor att all skulle delta i upprepning och underhåll.

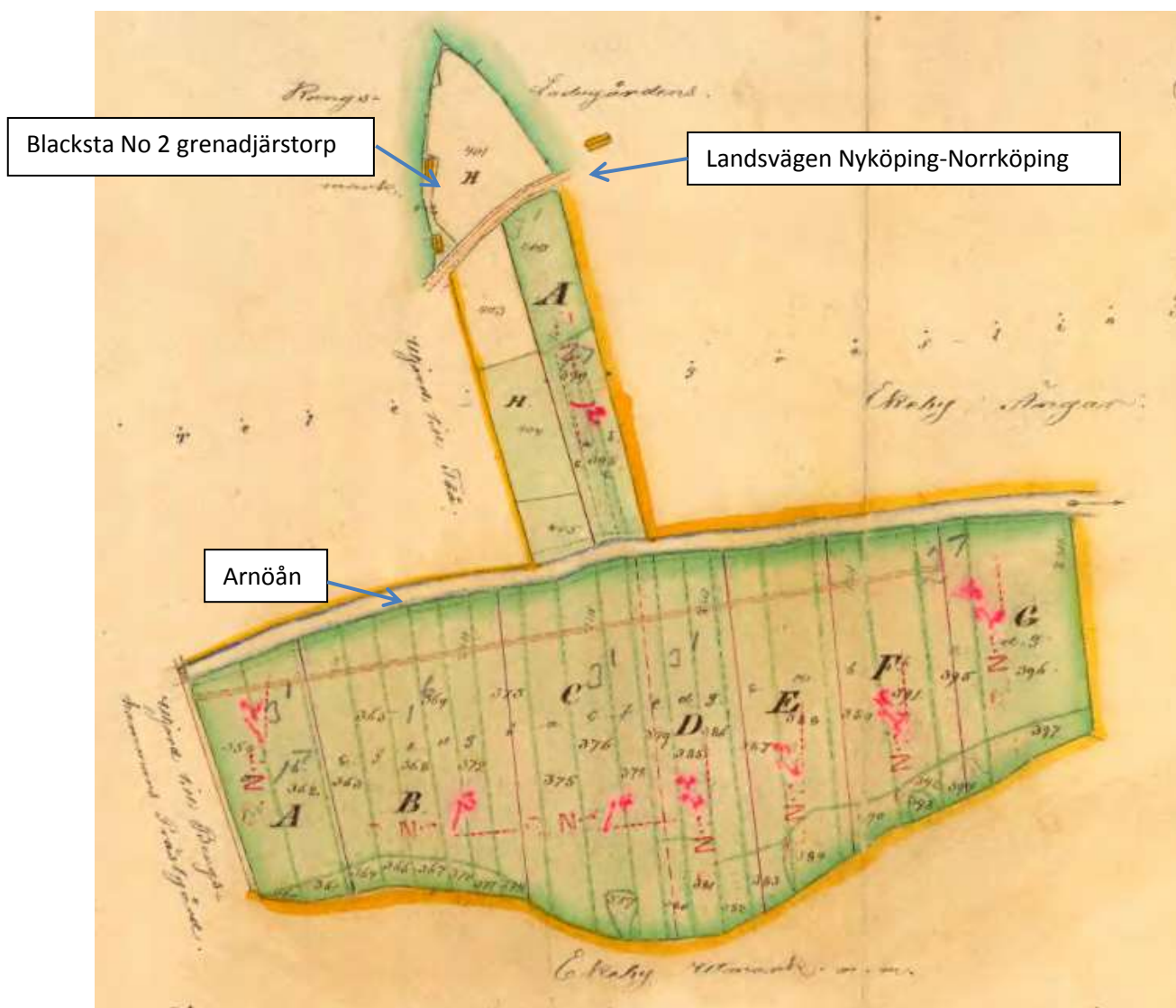
Sven Andersson fick ta hand om skifteshandlingarna ("för bykistan") och kvitterade dessa 23 augusti 1855 (på sid 57 står det 1854 men detta måste vara felskrivet)

Laga skifteskarta myndighetens version med delägare

Marken runt Blacksta by. Originalkartan modifierad med skarpare gränsdragning samt uppgift om delägarna.

Marken öster om Ekeby längs Arnö/Kilaån

Marken söder om ån utgör idag koloniområde:

Grenadjärstorp finns kvar

Det gamla brofästet nära Anders Lindbergs utmarksdel

Notera att man på Gogglebilden ännu kan skönja den gamla vägen över åkern som ledde till den dåvarande bron över ån.

Stängselåtgärd 1856

11- 12 augusti året efter laga skiftets inledning träffade lantmätaren delägarna och genomförde en s.k. stängselåtgärd, hägnadsdelning och nedanstående karta (04-BER-59) framställdes.

Alla delägarna deltog och Per Persson har då övertagit andelen Lit A.

Beträffande skrivkunnigheten kan noteras att alla delägare kunde skriva sina namnteckningar utom Anders Persson d.ä. och d.y. som använde bomärken.

Sven afvar
A. Lindberg. Sven, Andersson, Petter Pettersson
Johan Lars son, Anders A. Pettersson, Anders P. Pettersson
Den yngre Den äldre

Vad innebär den inritade kvadraten nära "Litt D-beteckningen" vid den urspr byn?

Husutflyttningar

Nedanstående utsnitt från laga skifteskartan visar läget av husen i byn före utflyttning. Protokollet innehåller detaljerad information om byggnadernas utförande och skick och tillhörande flyttningskostnader och förslag till ersättningar.

I §16 står det "Emedan dels skifteslaget saknar tillgång på byggnadsmaterialer, varigenom utflyttningarna (förenade bland annat med förstörandet av en del trävirke, som om det låge orubbat, ännu länge kunde vara tjänstbart) än mera göras dyra, dels ock så emedan det stora antalet utflyttningar i förhållande till de kvarboende mångdubblar utflyttningskostanden; föreslå Landtmätare och Gode-män att av allmänna medel må utgå 133 Rdr 16 sk Bko till varje av de 5 utflyttade delägarna eller tillsammans 666 Rdr 32 sk Bko".

Utflyttningen skedde nog inte inom 5 år för alla. Ref Generalstabskartan och Häradskartan
BEARBETAS!!

Blackstagårdarna enligt Riksantikvarieämbetes Fornsök:

Bytomt för sex gårdar, ca 95-180x60-150 m (NV-SÖ), utsträckning enligt rektifierad lantmäterikarta.

I den S delen, Nedergården har tre gårdar legat, nu åkermark och betesmark. Inga lämningar synliga. Den N delen, Övergården har även den bestått av tre gårdar, nu bebyggt med flera hus.

I den NV delen finns grunder efter ekonomibyggnader och en jordkällare.

OBS: Lantmäterikartorna är inte helt norrorienterade, beakta vid jämförelse med vidstående!

Jordeboken 1825

En av bilagorna i protokollet från laga skiftet är ett utdrag ur den s.k. specialjordeboken från 1825 rörande Blacksta. Den anger de skatter, jordeboksränta, som gårdarna skulle betala och redovisar även en del av de köptransaktioner som varit. (Information om detta bör tillfogas här!).

1825 års jordebok är speciellt noggrant förd med hänvisningar till länsstyrelsens resolutioner m.m. Dessa hade speciell betydelse på 1800-talet då många nybyggen togs upp på kronans marker. Många nybyggen skattköptes sedan, och övergick i privat ägo. 1825 års jordebok påfördes nya uppgifter ända till 1881.⁴

Ekonomiska förhållanden bland delägarna i laga skiftet

De sex delägarna i laga skiftet 1855 dog under perioden 1858-1867. Med hjälp av bouppteckningar kan man få en god bild av skillnaderna i ekonomiskt hänseende mellan delägarna.

Anmärkningsvärt är att notera att djur förekommer bara i 2 av bouppteckningarna.

	Arvingar	Fast egendom, totala tillgångar och skulder
Sven Andersson	2 systersöner 1 systerdotter 2 brorsöner 2 brorsdöttrar Det fanns ett testamente	¼ mantal Kr sk hemmanet Blacksta Nr 1 som förvärvats av Sven Andersson under äktenskapet Taxeringsvärde 4500 Riksmünt 1/8 mantal Kr sk Rusthållet Blacksta Nr 2 som förvärvats av Sven Andersson under äktenskapet Taxeringsvärde 2000 Riksmünt 1/8 mantal Kr sk Rusthållet Blacksta Nr 2 som förvärvats av Sven Andersson under äktenskapet "och i boet infört" Taxeringsvärde 2000 Riksmünt

⁴ Arkivet i Östersund, http://arkivetiostersund.se/?page_id=715

		Tillgångar 11563 Skulder 340 Netto +11223 INGA DJUR I BOUPPTECKNINGEN
--	--	--

	Arvingar	Fast egendom, totala tillgångar och skulder
Per Persson	5 omyndiga barn+ änkan	¼ mantal Kr sk hemmanet Blacksta Nr 1 som förvärvats av Erik Ersson under äktenskapet Taxeringsvärde 1275 Riksmünt Tillgångar var 1725 och skulder 4274, därav skuld till Erik Ersson i Östorp på 3171 Netto -2549 INGA DJUR I BOUPPTECKNINGEN

	Arvingar	Fast egendom, totala tillgångar och skulder
Anders Persson d.ä.	2 söner i tidigare äkt 1dotter i tidigare äkt 1 dotter +änkan	¼ mantal Kr sk Rusthållet Blacksta Nr 2 (Oklar mantalsuppgift i uppteckningen) Taxeringsvärde 3000 Riksmünt Tillgångar 3416 Skulder 2120, netto +1296 1 ko värd 45 1 tacka med lamm värd 6

	Arvingar	Fast egendom, totala tillgångar och skulder
Anders Persson d.y.	3 barn+ änkan	¼ mantal Kr sk Rusthållet Blacksta Nr 2 Taxeringsvärde 1275 Riksmünt Tillgångar 3379 Skulder 1728, netto +1651 INGA DJUR I BOUPPTECKNINGEN

	Arvingar	Fast egendom, totala tillgångar och skulder
Anders Lindberg Murmästare och hemmansägare FII:33 nr 279	Änkan Anna Charlotta Forsbom	¼ mantal Kr sk hemmanet Blacksta Nr 2 som inköpts under äktenskapet Taxeringsvärde 1275 Riksmünt 1 brunt stokreatur 50 1 svart dito 50

		1 svart valack 50 3 kor 120 1 kviga i 3:dje året gammalt 30 3 får 9 4 svin 30 8 höns 1:25 Tillgångar 2422 Skulder 5214 varav reverser på 750, 775, 200, 450, 1500, 1000 plus räntor Netto -2792
--	--	--

	Arvingar	Fast egendom, totala tillgångar och skulder
Lars Jansson	2 myndiga söner+änkan	¼ mantal Kr sk hemmanet Blacksta (Bör väl vara rusthåll?) Taxeringsvärde 4400 Riksmünt Tillgångar 4487 Skulder 1205, netto +3282 INGA DJUR I BOUPPTECKNINGEN

Blacksta rytter/grenadjärstorp

Grenadjärstorp Nr 56 tillhörde rusthålllet Blacksta nr 2 och det fick kvarstå orubbat. Det var beläget öster om Ekeby nära landsvägen Nyköping-Norrköping.

1855 hette grenadjären Anders Petter Bleckert f18210818 som var född på torpet. Han hade övertagit sysslan från sin far Johan Bleckert. Han dog 18611109 och ersattes av Klas Olof Blackström f18381209 i Kila till hans död 18880323⁵. Sedan kommer August Broms Bleckert f18660824 till 18941111 då Johan Alfred Rundgren Bratt f 18750624 i Nyköping St Nicolai flyttar in. Karl Johan Eriksson/Bratt f 18811003 i Stigtomta flyttar in som soldat 19011114

1745-1754 hette rytturen Nils Blackman-Nilsson

1764- Anders Blackman f1733 son till Anders Nilsson) f 1700

1777-1784 finns rytturen Jonas Blackman f1752 men dör 1784

1790-1794 Johan Holmberg

1800-1807 Anders Blad

1807-1815 Jonas Berlin (från kriget 1809) Notering: *Commenderad i fält och ??? är fången i Dannemark och rymt därifrån återkom hem i september månad 1809*

⁵ Bleckerts dotter Jenny Lovisa f 18630731 döms 18871119 för barnamord till fem års straffarbete

1816- Karl Johan Blackert (Grenadjär)

Som ryttartorp lydde det under Sörmlands Kompani, Livregementet till häst

Alfabetisk förteckning över platser i Blacksta

Blacksta Oppgården

Samma som Övergården, förekommer på kartor/husförhör

Blacksta Nedergården

Rusthåll=Blacksta Nr 2

Blacksta Övergården/Övre gården

Skattegård= Blacksta Nr 1

Blacksta grenadjärstorp

Utsprungligen ett ryttartorp men blev grenadjärstorp ca 1816

Blacksta ryttargård

Samma som Blacksta Ryttartorp/Grenadjärstorp. Beteckningen förekommer i husförhör AI:1

Blacksta ryttartorp

Blev senare grenadjärstorp

Blackstastugan

Beteckningen förekommer i husförhör från 1724-1782. Kan kanske vara den backstuga som förekommer på kartan från Ekeby delning 1727? För detta talar att stugan redovisas nära ryttartorpet i husförhören. Storskifteskartan för Ekeby upptar en backstuga öster om ryttartorpet på Blackstas ägor men på lagaskifteskartan ligget torpet utanför.

Centralfängelse

1919 förelåg ett förslag att staten skulle inköpa Blacksta, Litt F och G, som då hade samma ägare. Det fanns nämligen långt framskridna planer på att anlägga ett centralfängelse vid Väderbrunn. Köpekontrakt skrevs men Kunglig m:t avlog detta förslag och det blev därför inte något centralfängelse i Bergshammar. Fängelset skulle ha legat i den utskjutande backen, norr om den norra uppfarten till Nyköpingsbro. På flera kartor heter backen "fängelsebacken" .

Grönalund

Backstuga på Blacksta bys ägor nämns i t.ex. Bergshammar (D) AI:6 (1806-1815) Bild 34 / Sida 34

Lindgården

Senare benämning på den år 1963 avstyckade gårdstomten Blacksta 1:8 från Blacksta Lit A, 1:2

Spikstugan

Äldre historik ej utrett. På bygdeband hänvisas till husförhörs-karta och att det ska ha varit en backstuga. Spikstugan finns med på Generalstabskartan och häradskartan men benämningen inte hittad i skifteskartor och husförhör/församlingsbok.

Vid Spikstugan har förekommit fireligjosa möten⁶

Tomten Blacksta 2:8 avstyckades från Blacksta 2:7 (Skifte Lit F i laga skiftet, Övre Blacksta) 1948 och var då på 0,2650 ha. Svante Hagman sålde tomten till Nils Ture Andersson f 19181108. Denne är skriven på 2:7 1947 men på 2:8 1950 och har alltså varit boende på Spikstugan även före avstyckningen. Han kallade Spikstugan för Tureborg och har adressen Tureborg Låda 5129 när han dör 1988.

Tureborg

Benämning på Spikstugan under Ture Anderssons tid.

Övre Blacksta

Senare beteckning på bostället på skifte F efter skiftet. Ej att förväxla med Blacksta övergård. (Förste ägaren till skifte F fanns på Blacksta nedergård)

Udden

Område öster om Ekeby, har även avsett Rytartorpet (Se t.ex. Alfabetiska registret sid 37) Enligt husförhör har en person med namnet Uddman bott i området, kan det ha gett upphov till Udden?

Vallsund

Enligt Länskalendern 1911 har Per Axel Eriksson Blacksta No2 med Vallsundsängen (*Kan det ha varit hela Blackstas utmark söder om ån som avsågs?*)

Enligt Bygdeband var Vallsund en jordlägenhet under Blacksta rote.

Gårdshistorik

Med utgångspunkt i laga skiftet kan följande noteras.

Lit A "Lindgården"

Per Persson som köpt men ej tillträtt sin del i Blacksta övergård blev formellt ägare till denna del först efter skiftets genomförande (tillträde enligt köpehandling var 14 mars 1856). Ägare före honom var Erik Ersson f1778 som bodde på Mellantorp och från 1847 var denne ägare till Östra Torp till sin död 18580915 då sonen tog över detta. Erik hade ägt en Blacksta övergård sedan ca 1836-1840 men om det är köp eller någon form av arv har ännu inte kunnat fastställas.

Lit B "Runes"

Byggmästaren Anders Lindberg hade övertagit gården ca 1853 från Erik Jonsson f1794. Denne hade övertagit gården ca 1825 då hans far Jonas Nilsson f1751 dog. Jonas hade övertagit gården ca1790 från sin far ca Nils Nilsson f1723. Nils Nilsson deltog i både delning och storskifte.

Denna gård lämnar visserligen slakten men Erik Jonssons svärson Anders Petter Andersson blir senare ägare till Sven Anderssons skiften Lit C och D.

Lit C Sven Andersson

Se Lit D nedan

⁶ Ref Nisse Olsson, Gunnebo

Lit D Sven Andersson

Sven Andersson var dotterson till Ryttaren Anders Blackman som varit ryttare och rusthållare på Blacksta nedergård. Han flyttade till Blacksta från Tuna 1824 med hustru och en dotter. Från 1836 har han även 1/8 mantal i Blacksta övergård, Lit C ovan dit han flyttar.

Lit E "Blacksta på gårdet"

Anders Persson d.y. var född 1899 på Ista och hade tillträtt gården 1831, inflyttad närmast från Östergården. Han levde till 1858. Han var gift med Anna Stina Ersdotter, dotter till Erik Jonsson f1773 som i laga skiftet i Bergshammars by fick Övre Bredgården.

Anders äldre bror Per Persson f1790, också född på Ista var brukare på gården till 1831 då brodern tog över sedan deras mor Katarina Andersdotter dött 1831. Hon var född på Blacksta men hade flyttat till Ista och där gift sig med Per Andersson. Hennes far var Anders Persson f1733, död 1774 som hade andra stugan på Blacksta Nedergård. Han var gift med Brita Larsdotter f 1738 som var dotter till Lars Persson f1716 som ägde en Blacksta Nedergård åtminstone från 1764 till 1776. Lars Persson är part i delningen 1766. Gården i släkten åtminstone 1764-1867 då Anders Persson d.y. son Anders Petter flyttar till en Blacksta Övergård.

Lit F "Övre Blacksta" (ej att förväxla med Blacksta Övergård)

Lars Jansson f1789 i Kila hade övertagit ¼ mantal av Blacksta Nedergård 1827, närmast inflyttad från Lunda. Ej utrett om han hade någon släktrelation.

Lit G-"Tollanders"

Anders Persson d.ä. f1894, kusin till Sven Andersson, fick uppleva laga skiftet 1855 men levde bara två år därefter. Hans far Per Andersson f1765 var bara 13 år vid storskiftet 1778 men farfar ryttaren Anders Blackman f 1733 var med om både storskiftet och delningen 1766. Farfarsfar Anders Nilsson f1700 var med om delningen.

Vad hände sedan med Blackstagårdarna?

Litt A Per Persson "afhände sig själv livet genom drunkning i Arnöån 18580527. Dömd att i tysthet begravas⁷.

Enligt bouppteckningen fanns förutom lösöre kronoskattehemmanet Blacksta ¼ mantal som han med efterlevande hustrun under äktenskapet inköpt dels för ärvda och dels för förvärvade medel och som upptogs till taxeringsvärdet 1275 Riksmünt. Tillgångar var totalt 1725.

Det fanns dock skulder på 4274 som huvudsakligen bestod i låneskulder till olika personer och framför allt till kyrkvärden Erik Ersson i Östorp på 3171 inklusive ränta. Per hade köpt Litt A av honom. Erik Ersson avlider 18580915 och i dennes bouppteckning finns en skuldförbindelse på 3000+ ränta 85,50 utställd den 5 mars 1856 av Per Persson.

Fastigheten såldes (före 1861) till hemmansägaren på Östergården, Anders Gustaf Persson f18230409 i Lunda som emellertid avled 18630413 i dilerium. Arvingarna står som ägare till Litt A ända till 1897 då Johan Erik Karlsson f1861 övertar till 1901 då han flyttar till *Blacksta församling*!!

⁷ Bergshammar C:4 sid 407

Anmärkningsvärt är väl att i Pers bouppteckning från 1858 är taxeringsvärdet 1275 riksmünt men i Anders Gustafs 5 år senare är beloppet 4400.

Kreaturshandlaren Erik Vilhelm Johansson f1871 äger till 1910, övertas av Anders Gustaf Larsson f1877. 1945 köps gården av Gustaf Henrik Törnkvist f1912.

Litt B Anders Lindberg som var murmästare och hemmansägare avled 18580821 pga "förkylning".

Bouppteckningen visar att tillgångarna var 2422 varav kronoskattehemmanet Blacksta ¼ mantal upptogs till taxeringsvärdet 1275 men det fanns skulder på 5214 varav 6 lån på 750, 775, 200, 450, 1500, 1000 plus räntor till bl.a. Herr Över Jägaren J A Fogelström vid Annerbäck som tagits under åren 1838-1858 vilket gav ett negativt saldo om 2792. I Fogelströms bouppteckning från 1863 finns två av dessa lån upptagna som utestående fordringar men fortfarande med Erik Jonsson i Blacksta som låntagare. Det var Erik som sålde till Lindberg och denne hade väl övertagit lånen.

Anders Lindbergs andel övertogs 1859 av Per Johan Gåhlman f 18271125 i Sköllersta som inflyttade från Helgona. (Blacksta Nr 1 1/3 förmedlat till 1/4 mtl kr sk enligt AI:14 sid 44) Gåhlman avled 18731124 då arvingarna blev ägare. I husförhör AI:15 sid 45 står antecknat att sonen Per Gustav f 1862 "går i skolan". Gåhlmans änka Brita Persdotter med barn står kvar som ägare ännu 1885. (AI:17 sid 43)

Litt C och D kyrkvärden och nämndemannen Sven Andersson avled 1865. Han och hustrun hade bara två döttrar som dock hade avlidit i unga år. Anders Petter Andersson, son till Anders Persson f1894 på Lit G som är kusin med Sven Andersson, övertar både Lit C och D från 1867. Anders Petters son Anders Fredrik Andersson f 1856 övertar sedan fram till sin död 1934.

Litt E Anders Persson d.y. som var född på Ista hade övertagit Blacksta No 2 1832 efter moderns död. Han avled 1858 i lunginflammation. Sonen Anders Petter tar över men han flyttar till 1867 till Blacksta Nr 1 som ägare, se ovan. Istället kommer Karl Ander Henriksson f18311031 in som ägare till 18880109 då han avhände sig livet genom hängning.

Litt F Lars Jansson avled 18691218 av ålderdom. Sonen Johan Larsson f18210928 var sedan brukare och ägare till 1/8 och hans bror Anders Larsson f 18240319 till 1/8. Johan flyttade 1883 till Mellangården i Bergshammars by.

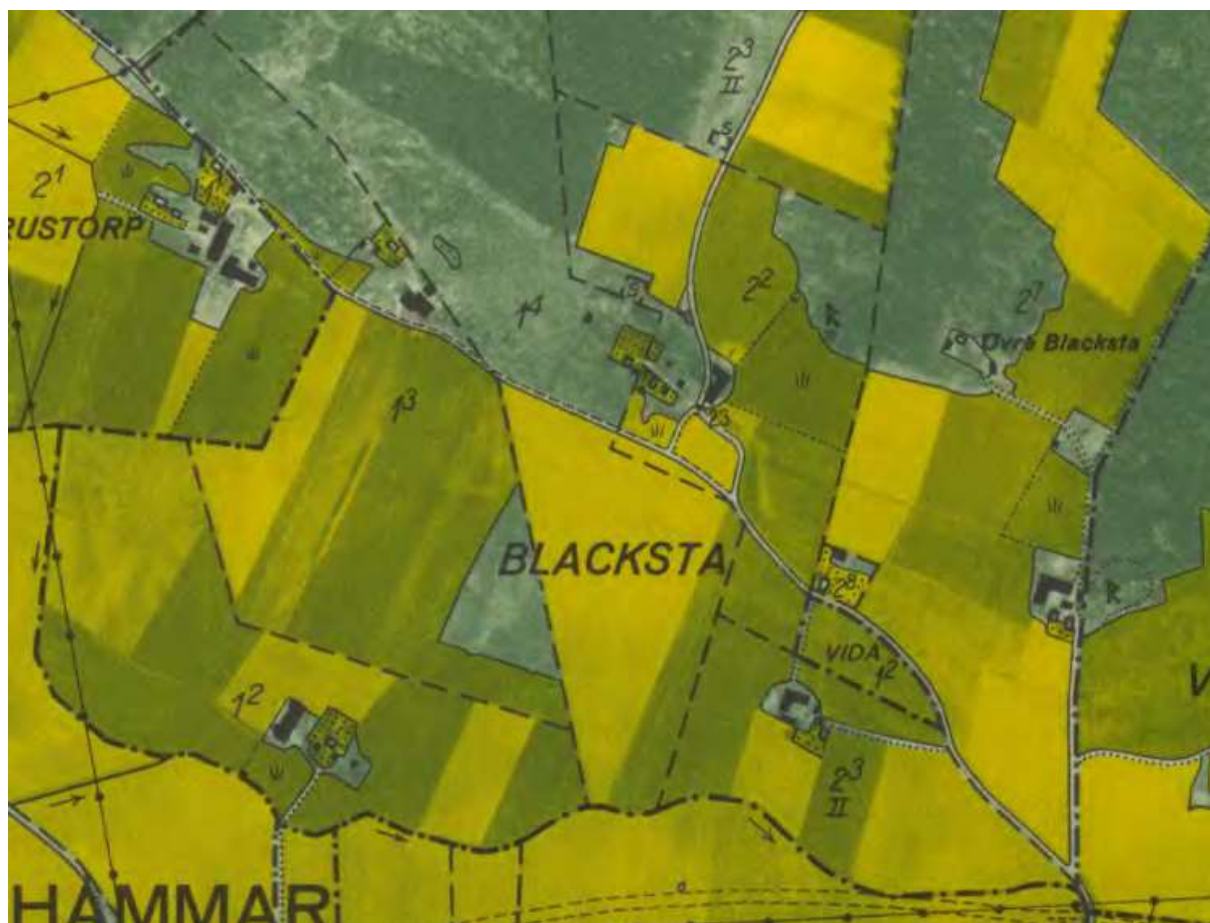
Johans andel övertogs 18800402 av Amadeus Nyholm f 18491026 i Tunaberg, Anders brukade ägde ännu 1885 sin 1/8 men Nyholm verkar ha övertagit även denna del.⁸ Från 1886 har han ¼ Blacksta Nr 2. Nyholm dog 1895.

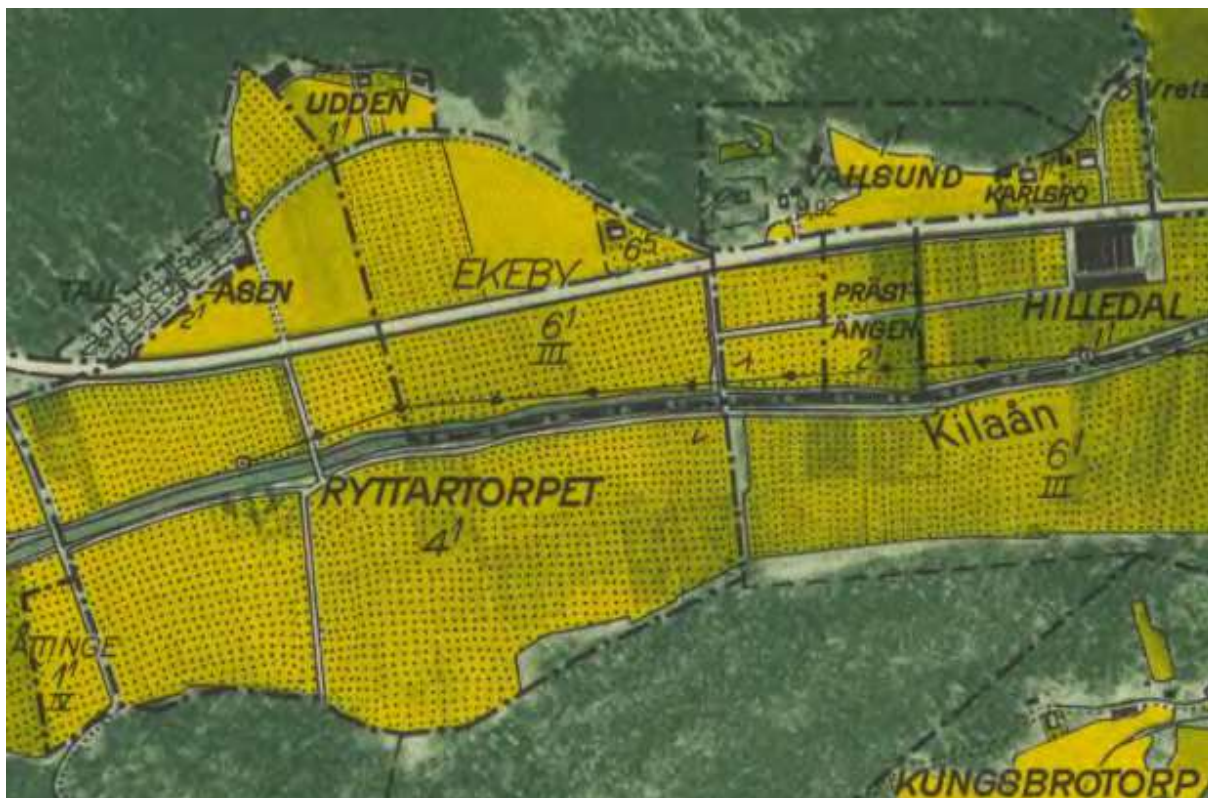
Litt G Anders Persson d.ä. dör 18670927 och fastigheten tas över 18701124 av Isaac Magnus Söderström från Kalmar län. 1874 tas den över av Lars Gustaf Persson f 18410818 i Tuna.

Skifte Lit A (1:2) och B (1:3) sammanlades till 1:9 1963 och skifte Lit F (2:4) och Lit G (2:5) sammanlades till 2:7 1946. Trädgårdsmästaren Svante Hagman köpte 2:4 och eventuellt även 2:5 vid denna tid men sålde till Arvid Tollander ca 1949 och var sedan ägare till Ekeby.

⁸ Husförhör AI:17 sid 47

1958 års ekonomiska karta

En jämförelse mellan läget vid laga skiftet 1855 och hundra år senare, 1958, visar att Lit A, B, C och D är oförändrade medan Lit E har blivit av med en del mark till Vida, Vida 1:2 ovan. Lit F och G har sammanlagts (1946) och Spikstugan har avstyckats därifrån (1948). På utmarken har fastigheten "Ryttartorpet" 4:1 bildats (1948) av koloniområdet plus mark/kilen norr om landsvägen inklusive det gamla ryttartorpet samt en del mark norr om ån.

Bildbilaga

Bilder på en del hus på Blacksta gårdar/hus finns i böckerna Svenska gods och gårdar från 1938 och i Sveriges städer och samhällen från 1949. Nedan återges några andra.

Blacksta bys ursprungliga läge med en del hus från Övre gården ännu bevarade om än ombyggda och med Nedre gårdens tomter i förgrunden

Fotograf Mats Hedblom

Blacksta på gärdet

1953 Södermanlands museum

2015 Per Nilsson

Utflyttat hus på Lit G 1953

Södermanlands museums databas

Bilaga om några Blackstagravar på Bergshammars kyrkogård

Eller historien om Per Andersson och Katarina Andersdotter från Ista och Blacksta

Per Andersson var född på Ista 1764 och Katarina på Blacksta Nedergård samma år.

Katarina bor hemma till 1784 då hon flyttar till Vida⁹ men samma år vidare till Ista där hon gifte sig 17841104 med Per.

Där fick de 5 barn, Per 1790, Erik 1792, Brita Stina 1796, Anders 1799 och Maria Katarina 1802

Per Andersson dör dock 18020304 i tyfusfeber bara 37 år gammal.

Katarina bor kvar på Ista där hon gifter om sig 1806 med Karl David Karlsson f 1776 i Lunda och inflyttad till Ista 1806. Karl dör 1819 och Katarina flyttar 1820 med sonen Anders och dottern Maria Katarina till Ottinge, 1821 till Bredgården men vidare samma år till Blacksta No 2.

Sonen Anders flyttar 1822 till Vida medan hans äldre bror Per f1790 brukar Blacksta Nr 2. Anders gifter sig 1825 med bonden Erik Jonssons på Vida dotter Anna Stina Esdotter f1806. Där föds deras son Anders Petter Andersson 1825. 1827 flyttar familjen till Östergården där en andel på ¼ mantal arrenderas av Anders svärfar på Vida Erik Jonsson. 1830 flyttar familjen vidare till Blacksta Nr 2 Nedergården och Anders tar över brukandet från brodern Per och ägandet från 1831 när deras mor Katarina dör 1831.

Brodern Per flyttar till Erikslund på Nässelkärrs ägor, 1838 till Nicolai Kungsladugården, 1839 till Oppeby gård och börjar kalla sig Berggren, 1840 till Blacksta Nedergård och 1843 till Kroktorps där han slutar sina dagar.

Anders Persson är delägare i laga skiftet på Blacksta by 1855 där han tillskiftas Lit E (Blacksta på gårdet). Han dör 1858 och hans arvingar står som ägare (hustrun Anna Stina Ersdotter f1806 och barnen). Sonen Anders Petter är brukare men 1867 flyttar han över till Blacksta Nr 1 och tar över Sven Anderssons andelar, både Lit C och D.

Karl Anders Henriksson f1831 brukar Blacksta Lit E från 1867. Han var född på Ista där hans far Henrik Henriksson f 1801 deltog i laga skiftet och då fick Lit C 1:8 med skyldighet att utflytta vilket var till Mellan-Ista. En syster till Karl Anders, Johanna Charlotta f 1834, gifte sig med Gustaf Vilhelm Landström f1830. De fick sonen Johan Alfred f 1873 som är morfar till Ingrid Andersson/Carlsson f1924.

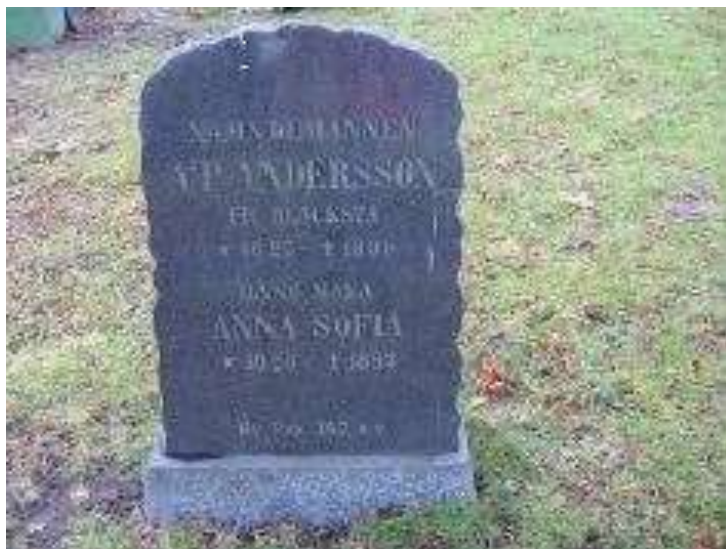
Karl Anders dog dock 1888 då han enligt husförhör och dödbok avhände sig livet genom hängning.¹⁰ Anders Perssons arvingar sålde gården 1889 till Per Axel Eriksson som inflyttade från Svärta.

Anders Petter har Lit C och D till sin död1899 och hans son Anders Fredrik f1856 övertar sedan fram till1934.

⁹ (Bergshammar (D) AI:3 (1783-1789) Bild 33 / Sida 27)

¹⁰ AI:18 sid 48). Konungens befallningschef gav tillåtelse att begrava liket utan föregående rättsmedicinsk undersökning meddelad i skrivelse från kronolänsman Malmberg den 13 jan 1888

Anders Petters gravsten står omedelbart t.v. efter ingången till Bergshammars kyrkogård och Anders Fredriks är den stora med järnstaket omramade på norra sidan av kyrkogården.

Bilaga om Innevånarna i Blacksta 1778 vid tiden för storskiftet

Ref: Husförhör AI:2 sid 97-99

Rödmarkerade var skiftesdelägarna

		född	
Övre gården första stugan	Nils Nilsson	1723	Bonde
	Anna Jonsdotter	1721	hustru
	Hedvig Nilsdotter	1755	dotter
	Kerstin Nilsdotter	1764	dotter
	Erik Nilsson	1715	Inhyes
	Jonas Nilsson	1751	Son Nils Nilsson
Övre gården andra stugan	Per Ersson	1742	Bonde
	Maria Nilsdotter	1751	Hustru
	Nils Persson	1774	Son
	Anna Maria Persdotter	1778	Dotter
	Anna Nilsdotter	1720	Änka efter Nils Persson f1715
Övre gården tredje stugan	Nils Olofsson	1722	Bonde
	Anna Olsdotter	1713	Hustru
	Lars Ersson	1740	Dräng?
	Hedvig Nilsdotter	1755	Dotter till Nils Nilsson f1723
	Beata Nilsdotter	1761	Dotter till Nils Nilsson f1723
Nedre gården	Nils Larsson	1744	Bonde
	Katarina Nilsdotter	1742	Hustru
	Britta Katarina Nilsdotter	1771	Dotter
	Anders Nilsson	1774	Son
Nedre gården andra stugan	Erik Persson	1745	Bonde
	Britta Larsdotter	1738	Hustru
	Katarina Andersdotter	1764	Dotter till Anders Persson f1733
	Maria Ersdotter	1777	Dotter till Erik Persson f1745
	Anders Nilsson	1700	Ryttare och bonde
	Anna Nilsdotter	1715	
Nedre gården tredje stugan	Anders Blackman	1733	Ryttare och bonde, son till Anders Nilsson f1700
	Katarina Olofsdotter	1752	Hustru
	Karl Andersson	1759	Son
	Anders Andersson	1762	Son
	Per Andersson	1765	Son
	Maria Andersdotter	1768	Dotter